

ÚZKOST A HNĚV V POLITICKÉ PSYCHOLOGII

MICHAL MUŽÍK

Katedra psychologie FSS MU, Brno

ABSTRACT

Anxiety and anger in political psychology

M. Mužík

Study summarizes political psychology research dealing with the effects of anxiety and anger based on theory of affective intelligence. In this field of study, emotions are understood as emotional categories that cluster similar affects. According to the theory of affective intelligence, anxiety and anger have different effects on political thinking and behavior, a fact that corresponds to most of the existing findings. Researches in this study are divided into three political psychology domains according to their research problems. These domains are acquiring

information and thinking, forming opinions and attitudes, and political participation.

key words:

political psychology,
theory of affective intelligence,
anxiety,
anger

klíčová slova:

politická psychologie,
teorie afektivní inteligence,
úzkost,
hněv

ÚVOD

V politické psychologii je dnes obecně přijímáno tvrzení, že pocity hrají důležitou roli v našem politickém myšlení a chování, jak uvádí Marcus (2000) ve svém přehledu. Už starověcí filozofové považovali emoce za důležitou součást politiky, přestože se v jejich porozumění navzájem lišili (Marcus, 2000). Přesto jim nebyla během 20. století věnována ve výzkumu taková pozornost a místo toho byl kladen důraz na racionalitu. V politickém výzkumu bylo od 50. let 20. století dominantní paradigma racionální volby, podle kterého je, nebo spíše by mělo být, politické chování a myšlení řízeno výhradně rozumovým uvažováním (Redlawsk, 2006). Podle Groenendyka (2011) bylo v té době některými odborníky emoční prožívání buď ignorováno, nebo bylo viděno jako nepřítel demokratického zřízení. Do první skupiny patří např. Downs, do druhé pak lze zařadit Habermase nebo Rawlse (Groenendyk, 2011). Brader a Marcus (2013) uvádějí, že v některých učebnicích politické psychologie (např. *Political psychology* od Hermannové z 80. let) zcela chyběla kapitola týkající se emocí. Autoři dále udávají dva hlavní důvody tohoto opomíjení. Prvním z nich bylo právě vnímání emocí jako negativního elementu, zatímco druhý poukazoval na obtížnou uchopitelnost emocí pro politicko-psychologické zkoumání. Teprve od 80. let 20. století začali někteří výzkumníci uvažovat jiným směrem, než určovalo paradigma racionální volby (Brader, Marcus, 2013).

Cílem této práce je podat přehled výzkumů týkající se vlivu úzkosti a hněvu na politické myšlení a chování, které vycházejí z teorie afektivní inteligence (TAI). Časově se jedná o období od roku 1993, kdy vyšla studie Marcuse a MacKueny (1993), do současnosti. Podle Groenendyka (2011) patří tyto dvě negativní emoce mezi nejkou-

Došlo: 13. 10. 2019; M. M., Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra psychologie, Joštova 10, 602 00 Brno; e-mail: muzik.michal@email.cz

manější v politické psychologii. Jak uvádějí např. Brader a Marcus (2013), emoce zde bývají pojímány jako nadřazené konstrukty zahrnující v sobě podobné afektivní zkušenosti ve smyslu subjektivního prožívání dané emoce, což platí také pro TAI. Pojem úzkost zpravidla zahrnuje emoce obsahující prvek nejistoty, např. strach či nervozita. Stejně tak i hněv bývá pojímán jako nadřazený konstrukt pro emoce s prvky averze, např. znechucení nebo vztek. Tento přístup je odlišný od jiných oblastí psychologie, např. v klinické psychologii jsou strach a úzkost rozlišovány ve formách úzkostných poruch a fobií (Brader, Marcus, 2013). Vystává zde otázka, jaký má takový přístup k emocím dopady pro politickou psychologii, avšak podrobná úvaha nad tímto tématem přesahuje rámec této přehledové studie. Podle Bradera a Marcuse (2013) je tento přístup dán jednak tím, že zatím neexistují dostatečně citlivé nástroje pro přesné měření emocí v politické psychologii, a tím, že respondenti zpravidla používají obdobné termíny pro popis stejné afektivní zkušenosti (Brader, Marcus, 2013). Proto byly v této práci zahrnuty také studie vycházející z TAI používající pojem strach místo úzkost (např. Groenendyk, Banks, 2014) nebo pojem averze místo hněv (např. MacKuen et al., 2010a). Vzhledem k tomu, že autoři teorie a většina z ní vycházejících studií používají pojem úzkost a hněv, budou tyto pojmy užity i v této práci.

Teorie afektivní inteligence

Podle Groenendyky (2011) je TAI nejčastěji používanou teorií emocí v politické psychologii, která, na rozdíl od ostatních teorií emocí, vznikla přímo v prostředí politického výzkumu, právě pro potřeby vysvětlení vlivu emocí na politické myšlení, rozhodování a chování. Jejím autory jsou Marcus, MacKuen a Neuman (2000). Brader a Marcus (2013) řadí TAI mezi tzv. teorie neurálních procesů, jelikož vychází z neurovědeckých poznatků a emoce chápe jako předvědomé afektivní hodnocení (*affective appraisal*), které následně ovlivňuje kognitivní a behaviorální procesy. V původní verzi rozlišovala teorie dvě dimenze tohoto hodnocení: pozitivní emoce, pro které byl používán pojem entuziasmus, a negativní emoce, pro které byl používán pojem úzkost. V pozdější verzi teorie (Marcus, 2013) přibyl hněv (někdy také označovaný jako averze), jakožto další dimenze pro negativní emoce.

Jak uvádí Marcus (2013), podle TAI je naše politické myšlení a rozhodování určováno emočním prožitkem a v tomto ohledu rozlišuje tzv. dispoziční (*disposition*) a sledovací systém (*surveillance*). Dispozicemi jsou zde myšleny především jádrové nebo dlouhodobě zastávané postoje a názory, podle kterých se často automaticky rozhodujeme. Dispoziční systém je „aktivní“ většinu času a je pro něj charakteristické automatické, zvykové či bezmyšlenkovité chování a myšlení. V určitých případech je ale třeba ho přerušit a k tomu slouží právě sledovací systém, který se „aktivuje“ v neznámých a potenciálně nebezpečných situacích. Tento systém nás pak vede k aktivnějšímu uvážování nad situací a vyhledávání informací. Podle autorů teorie to jsou právě emoce, které aktivují jeden z těchto systémů. Prožívání entuziasmus nás vede k ujištění, že se nic zvláštního neděje a můžeme se řídit našimi zaběhnutými způsoby. Klasickým příkladem z amerických studií, který uvádějí MacKuen, Marcus, Neuman a Keele (2007), jsou voliči Republikánské či Demokratické strany, kteří za běžných okolností volí patřičnou stranu automaticky podle toho, se kterou z nich se identifikují. Stranická identifikace (*partisanship*) v kombinaci s entuziasmem pak vede k vyšší motivaci jít k volbám. Na druhou stranu, voliči prožívající úzkost nad svou volbou přemýšlejí mnohem více a je u nich mnohem vyšší pravděpodobnost, že v případě, kdy půjdou volit, budou tak činit v rozporu se svými dosavadními postoji. Marcus (2013) dále uvádí, že prožívání hněvu má podobný vliv jako entuziasmus s tím rozdílem, že vliv dispozic více posiluje. Prožitek hněvu podle autora vzniká

v situacích známého ohrožení. Příkladem může být situace, kdy jedinec volí politika s agresivnější nebo extrémnější podobou názorů, které volič za běžných okolností zastává (Marcus, 2013). Dá se tedy předpokládat, že entuziasmus a hněv budou souviset s vyšší mírou politické participace, zatímco úzkost spíše s vyšší mírou informovanosti občanů.

Od doby svého vzniku byla TAI také terčem určité kritiky. Kritické studie jsou podrobněji rozebrány v kapitolách níže. Příkladem zde lze uvést studii Nadeaua, Niemiho a Amata (1995), kteří tvrdili, že hlavním důvodem změny způsobu uvažování není úzkost, ale důležitost daného tématu pro jedince. Dále Ladd a Lenz (2008) došli k závěru, že kognitivní hodnocení (*evaluation*) ovlivňuje emoční prožívání a ne naopak, jak tvrdí TAI. Negativní hodnocení, např. politika, tedy vyvolává úzkost a jedinec pak volí proti němu proto, že prostě nevolí zdroj své úzkosti (Ladd, Lenz, 2008). S tím ale nesouhlasili Marcus, MacKuen a Neuman (2011), podle kterých Ladd a Lenz (2008) přeformulovali jejich model použitím jiné operacionalizace emocí a jiné závislé proměnné. Další podporu TAI poskytl Brader (2011), jehož výsledky experimentů z roku 2005 nekorespondují s výsledky analýzy Ladda a Lenze (2008) a podle nějž emoce nejsou pouhé racionalizace našich předchozích kognitivních hodnocení.

Emoce v politickém výzkumu

Přestože byly emoce v politickém výzkumu zkoumány už v 80. letech 20. století (např. Abelson et al., 1982; Conover, Feldman, 1986), je první zde uvedenou prací studie Marcuse a MacKuea z roku 1993, jelikož se jedná o první dohledatelnou studii zabývající se TAI. V této práci byly studie pro lepší přehlednost rozděleny do tří skupin podle toho, na co se nejvíce zaměřují svým výzkumným problémem, přestože jsou tyto oblasti do určité míry propojeny. Jedná se o získávání informací a uvažování, formování názorů a postoje, a politickou participaci. Jednotlivé studie jsou shlukovány po skupinách do odstavců podle toho, na jaké konkrétní téma se v dané oblasti zaměřují.

Získávání informací a uvažování

Tato oblast má největší zastoupení z hlediska počtu nalezených studií zabývajících se TAI. Nejpočetnější skupinu tvoří studie zabývající se otázkou, jaký vliv mají emoce na vyhledávání a zpracovávání informací. Ve studii z roku 1993 analyzovali Marcus a MacKuen výpovědi respondentů z volebního průzkumu z let 1980 a 1988, který zahrnoval i položky emočních reakcí na politické kandidáty. Ukázalo se, že obě emoce mají na volební preference rozdílný vliv. Pokud v nás náš preferovaný politický kandidát vyvolá pocit entuziasmu, tak ho více podporujeme, ale nemáme potřebu vyvíjet další aktivitu. Na druhou stranu, pokud preferovaný kandidát vyvolá úzkost, jsme motivováni k vyšší aktivitě ve vyhledávání nových informací a aktivnějšímu uvažování o něm (Marcus, MacKuen, 1993). K podpoře tvrzení, že úzkost vede k vyšší aktivitě, přispěl také výzkum Huddyové a kol. (2005) a Vieiry (2017). Experimentální studie Hutchingse a kol. (2006), Valentina a kol. (2008) a Parkera a Isbellové (2010) také potvrdily předpoklad, že úzkost má na vyhledávání informací pozitivní vliv, a tyto výzkumy navíc zahrnuly i hněv, který měl vliv negativní. Podle experimentální studie Valentina a kol. (2009) úzkost zvyšuje vyhledávání nových informací pouze v případě, že jsou takové informace v dané situaci relevantní, zatímco hněv a entuziasmus k takovému vyhledávání nevedou, a to bez ohledu na situaci. Podle autorů není tento výsledek v rozporu s TAI, pouze specifikuje, na jaké informace se jedinec prožívající úzkost zaměřuje. K odlišným závěrům došli Nadeau, Niemi a Amato (1995), kteří navázali na výsledky Marcuse a MacKuea z roku 1993 a kromě úzkosti přidali do

studie také proměnné prioritě tématu a beznadějí (resp. neočekávání úspěchu). Výsledky ukázaly, že úzkost vede k vyšší vnímané důležitosti problému, která dále predikuje aktivnější získávání politických informací. Tento nepřímý vliv navíc platí pouze v případech, kdy má jedinec naději na zdárné vyřešení problému. Předpokládaný vliv úzkosti se tedy objevuje pouze v případech, kdy jedinec vnímá daný problém jako důležitý a vyřešitelný, což dle autorů znamená, že úzkost nemá takový efekt, jak tvrdí TAI. Lze usuzovat, že to bylo právě zahrnutí proměnné beznaděje, které vedlo autorův studie k odlišnému závěru, než tomu bylo u Valentina a kol. (2009). K odlišným výsledkům došli také Ladd a Lenz (2008), kteří se pokusili replikovat výsledky, na kterých Marcus, Neuman a MacKeun (2000) vytvořili TAI, a pro svou analýzu využili data z panelového průzkumu jako Marcus a MacKuen (1993). Jejich výsledky ukázaly, že emoční reakce na politiky je určována především předchozím kognitivním hodnocením (*evaluation*). Emoční prožitek je poté asociován s daným politickým rozhodováním. Podle nich je tedy mechanismus působení úzkosti opačný, než jaký předpokládá TAI. Závěrem je třeba zmínit, že v případě Nadeau, Niemi a Amata (1995) a Ladda a Lenze (2008) se jednalo pouze o průřezové korelační studie, a tak zde nebyla zjišťována kauzalita u proměnných.

V tomto odstavci bude samostatně uveden výzkum Johnstona, Lavinea a Woodsona (2015), který se od předchozích studií liší v tom, že porovnával TAI s teorií narušeného očekávání (*expectancy violation theory*, EVT)¹. Původní předpoklad byl, že pozitivní emoce vyvolané u preferovaných kandidátů a negativní emoce u opozičních kandidátů povedou k vyšší aktivitě a jednání dle dispozic a naopak, což studie nakonec také potvrdila. Prožitek úzkosti i hněvu zde vedly ke stejné změně preferencí v případě, že narušovaly původní očekávání jedince, např. když preferovaný kandidát vyvolal v respondentovi tyto negativní emoce. Tyto výsledky tak podporují EVT, protože podle TAI by emoce měly mít odlišné efekty bez ohledu na očekávání. Je třeba upozornit, že studie využívala pouze sérii průřezových dat a hypotézy autorů tak zatím nejsou potvrzeny experimentálně.

Některé výzkumy se zaměřily na otázku, jak velkou míru emoce musí jedinec prožívat, aby měla efekt. Zde přispěl výzkum Redlawksa, Civettiniho a Laua (2007), který je zajímavý tím, že informacemi, kterým byli respondenti vystaveni a které indukovaly dané emoce, bylo během experimentu postupně manipulováno podle jejich odpovědí na průběžné otázky, což mělo měnit také míru prožívané úzkosti a hněvu. Jejich výsledky do značné míry podporují TAI, nicméně vliv úzkosti na vyhledávání informací se objevil pouze v případech, kdy zdrojem emoce byl preferovaný kandidát, a její efekt se vyskytl pouze v případech vysoké míry prožívání. Vzhledem k tomu, že autoři rozdělili míru prožívání do dvou kategorií (nízká a vysoká), nelze podat konkrétnější závěry ohledně této míry. Překvapivě se zde pozitivní efekt objevil i u entuziasmu, ale v tomto případě vyhledávali respondenti pouze informace týkající se preferovaného kandidáta. Příčinu tohoto efektu autoři nedokázali spolehlivě vysvětlit. Vliv hněvu zde byl dle očekávání negativní a objevil se v obou kategoriích. Jinak řečeno, i malá míra hněvu vede k jeho předpokládanému efektu, byť v menší síle. V další studii Redlawks, Civettini a Emmerson (2010) také zkoumali, jak velkou

¹ Podle TAI je rozdílný vliv emocí na politické rozhodování dán jejím prožitkem, zatímco EVT tvrdí, že konkrétní efekt dané emoce je určen tím, jestli její prožitek potvrzuje, nebo vyvrací dosavadní očekávání. Pokud tedy úzkost vyvolá nepreferovaný kandidát, tak ke změně v uvažování nedojde a jedinec jedná dle dispozic. Úzkost u preferovaného kandidáta (vyvolaná např. tím, že má na něco jiný názor než volič) znamená narušení daného očekávání a vede už k potlačení vlivu dispozičního systému (Johnston, Lavine, Woodson, 2015).

úzkost musí jedinec zažívat, aby měla předpokládaný efekt. Čtení informací inkongruentních k dispozicím jedince, které zde byly zdrojem úzkosti, do určité míry vliv dispozic posiluje. Od určitého bodu však jedinec začne pociťovat dostatečně velkou úzkost, která už vede ke snížení vlivu dispozic. Autoři sice nezjišťovali podrobnější individuální odlišnosti, ale i tak studie ukazovala na to, že každý jedinec má svůj vlastní „bod zlomu“.

Do další skupiny patří výzkumy, které se zabývaly otázkou přesnosti vyhledávaných informací či jak moc jedinec ověřuje jejich spolehlivost. Gadarianová a Albertsonová (2014) se ve své experimentální studii zaměřily na úzkost plynoucí z informací o imigraci a následné sledování vyhledávání nových informací. Úzkost vedla k aktivnějšímu vyhledávání, ale i k určitému zkreslení. Ve vyhledávaných sděleních totiž vystupovali imigranti jako ohrožující, a respondenti se nesnažili získat informace, které by byly tomuto pohledu odporující. Navíc si je lépe zapamatovali a více s nimi souhlasili, než tomu bylo v případě neohrožujících sdělení. Stejným směrem vedlo také uvažování Calfana a Kruse (2016), kteří zabývali tím, jak moc jedinci prožívající úzkost ověřují spolehlivost informací. Takoví respondenti opět více vyhledávali informace týkající se tématu, které tuto emoci původně vyvolalo. Úzkost už ale nepredikovala míru ověřování spolehlivosti informací, takže i když se tito jedinci snažili zjistit víc, neznamenalo to, že tyto informace pocházely z reliabilního zdroje. Autoři tento výsledek nebrali jako rozpor s TAI, ale spíše jako vyvrácení předpokladu, že vyšší míra vyhledávání informací zároveň znamená ověřování jejich spolehlivosti. Zajímavá je studie MacKueny a kol. (2010a), kde se autoři zabývali vlivem konfirmačního zkreslení na vztah úzkosti a získávání informací tím, že dali účastníkům na výběr z více možných zdrojů informací. Úzkost snižovala vliv zkreslení, což se dá interpretovat tak, že vede nejen k větší míře získávání informací o politice, ale také k vyhledávání z různých zdrojů. Hněv měl dle očekávání na tyto aktivity opačný efekt než úzkost.

Některé výzkumy se zabývaly vlivem emocí na zapamatovatelnost informací. Ve své průřezové a experimentální studii Cheung-Blunden a Ju (2016) tvrdí, že úzkost působí jako překážka pro lepší informovanost občanů, protože zhoršuje schopnost vybavování a jeho přesnost. Tito autoři ale zkoumali pouze to, jak dobře si informace pamatujeme, a nezabývali se jinými kognitivními aktivitami. Tento poznatek je v určitém v rozporu se studií Civettiniho a Redlawksa (2009), podle které si lidé lépe pamatují informace spojené s výraznější afektivní reakcí, což platilo i pro úzkost. Nicméně efekt úzkosti v této studii nebyl vyšší, než tomu bylo u hněvu a entuziasmu. Tento výsledek je dle autorů v rozporu s předpokladem TAI, že především úzkost souvisí s lepší informovaností občanů.

Nejčastěji zkoumaným tématem v této oblasti výzkumu je otázka, jaký vliv mají emoce na vyhledávání a zpracovávání informací týkajících se politiky. Značná část zde uvedených studií, z nichž některé byly experimentální (Hutchings et al., 2006; Parker, Isbell, 2010; Valentina et al., 2008), potvrzuje postuláty TAI. Některé studie se ale k tomu závěru stavějí kriticky (Johnston, Lavine a Woodson, 2015; Ladd, Lenz, 2008; Nadeau, Niemi, Amato, 1995), nicméně vzhledem k tomu, že tyto studie byly pouze průřezové a tematicky nebyly úplně jednotné, nejsou jejich závěry tolik robustní, jako v případě potvrzujících závěrů. Vystávají zde ale důležité otázky, např. vliv dalších proměnných na vliv emocí (Nadeau, Niemi, Amato, 1995) nebo porovnávání TAI s jinými přijatelnými teoriemi (Johnston, Lavine, Woodson, 2015). V případě Johnstona, Lavineho a Woodsona (2015) je třeba upozornit na jistou podobnost výsledku se studií Redlawksa, Civettiniho a Laua (2007), kdy závěry obou studií ohledně úzkosti znějí, že její efekt se objeví pouze v případě, pokud je jejím zdrojem preferovaný kandidát. Tyto závěry sice úplně nevyvracejí TAI, ale poukazují

na možnost, že může být pouze speciálním případem obecnější EVT, která tento jev vysvětluje lépe. Za další kritiku TAI lze považovat experimentální studie Civettiniho a Redlawksa (2009) a Cheung-Blunden a Ju (2016), které ukázaly, že úzkost nemá takový vliv na zapamatování informací a nesouvisí tedy s lepší informovaností občanů. Zabývají se ale pouze zapamatovatelností informací, a tak vyvracejí spíše jen předpoklad z toho vyplývající, že úzkost by měla vést k lepší informovanosti. Tento předpoklad do určité míry rozporují i studie týkající se spolehlivosti informací, které lidé prožívající úzkost vyhledávají. Mezi těmito výsledky se vyskytl určitý rozpor, který lze vysvětlit např. odlišností témat, kterých se studie týkaly. Mackuen a kol. (2010a) se zabývali politickými kroky v akademickém prostředí, se kterými respondenti buď souhlasili, nebo nesouhlasili. Gadarianová a Albertsonová (2014) se zabývaly nelegální imigrací a Calfano a Kruse (2016) nukleárním terorismem, což lze považovat za více ohrožující témata. Je tedy možné, že na ověřování spolehlivosti má negativní vliv míra vnímané hrozby, tedy jak moc respondenti považují dané téma za ohrožující, ale touto proměnnou se žádná ze studií nezabývala.

Formování názorů a postojů

Jako první jsou zde uvedeny studie zabývající postoji ke skupinám. Marcus a kol. (2005) se zabývali vlivem úzkosti na formování politicky tolerantních postojů, které měřili metodou nejméně oblíbené skupiny (*least-liked group*²). Nová informace vyvolávající úzkost zde zvyšovala netoleranci pouze u těch jedinců, kteří měli dispozice být vůči dané skupině tolerantní (resp. skupina obsažená v informaci byla jiná než ta, kterou vybrali jako svou nejméně oblíbenou). Dalším závěrem bylo, že lidé prožívající úzkost jsou ovlivnitelnější obsahem nových informací. Pokud tedy byla informace obsahově netolerantní, vedl prožitek úzkosti k vyšší politické netoleranci. Brader, Valentino a Suhay (2008) se zabývali protiimigračními postoji a jejich experimentální studie ukazují, že jsou ovlivněny stereotypy, které o dané skupině imigrantů lidé mají. Negativnější stereotypy vyvolávají úzkost více než ty méně negativní. Informace o imigrační hrozbě zde vyvolávala více úzkosti, pokud byla spojena s negativněji vnímanou skupinou, a tato úzkost poté vedla k zastávání více protiimigračních názorů. Autoři tento výsledek považovali za korespondující s TAI, jelikož to byl prožitek úzkosti, který vedl k názorové změně.

V další skupině jsou uvedeny studie zabývající se vlivem emocí na podporu určitých politických kroků. Experimentální studie Bankse a Valentina (2012) se zabývaly vlivem emocí a rasismu na podporu politických kroků vůči rasovým menšinám. Hněv zde posiloval vliv rasistických dispozic, což dále vedlo k odporu vůči pozitivní rasové politice. Úzkost zde ale neměla žádný významný efekt, což platilo i u jedinců, kteří zastávali rasistické postoje. Tento výsledek se tak zdá být v rozporu s tvrzením TAI, podle které by úzkost měla snižovat vliv rasistických dispozic. Vasilopoulou a Wagner (2017) ve svém průřezovém průzkumu zkoumali, jaký vliv mají emoce na vztah postojů k EU a podporu vystoupení z EU. Studie ukázala, že úzkost vedla k vyšší podpoře setrvání v EU bez ohledu na zastávané postoje vůči EU. Hněv vedl k podpoře vystoupení, což byl dle autorů výsledek dlouhotrvajících negativních postojů vůči EU, jelikož vedl k posilování euroskeptických postojů. Autoři tyto výsledky dále interpretovali tak, že lidé prožívající úzkost více zvažovali výhody a nevýhody daného rozhodnutí a setrvání v EU vnímali jako méně rizikovou možnost.

² Jedná se o dotazníkovou metodu, kdy respondent vybere ze seznamu různých skupin tu, která je pro něj osobně nejneoblíbenější, a následující otázky pak měří míru tolerance vůči ní (Sullivan, Piereson, Marcus, 1982).

Dalším často zkoumaným tématem je identifikace s politickou stranou nebo ideologií. Studie Neelyho (2007) zkoumala vliv úzkosti v případech, kdy je dispozicí myšlena identifikace buď s americkými republikány, nebo demokraty. V souladu s TAI se ukázalo, že jedinci prožívající úzkost pozměňují své postoje směrem odlišným, než jaké zastává jejich preferovaná strana (např. demokrat s úzkostí začne zastávat více republikánské postoje). Úzkost ale nevedla k samotné změně identifikace. I když tedy jedinec pozměnil své postoje, stále se považoval za demokrata nebo republikána. Také Groenendyk (2016) ve svém experimentu došel k závěru, že úzkost vede k postojové změně směrem odlišným od stranické identifikace.

Poslední zde uvedenou skupinou jsou studie zabývající se tématem autoritářství. Vasilopoulos se svými kolegy zkoumali vliv emocí na autoritářské preference v období po útoku na redakci francouzského časopisu Charlie Hebdo v lednu 2015 (Vasilopoulos, Marcus, Foucault, 2018) a na podporu krajně pravicových stran po teroristických útocích v Paříži v listopadu 2015 (Vasilopoulos et al., 2019). V prvním případě vedla úzkost u lidí s neautoritářskými dispozicemi ke změně směrem k více autoritářským preferencím, zatímco u lidí s autoritářskými dispozicemi neměla žádný vliv. Naopak hněv vedl právě k posílení autoritářských preferencí u lidí s takovými dispozicemi, ale u ostatních efekt neměl. Ve druhé studii pak hněv silně predikoval podporu krajně pravicových stran, nejvýrazněji u lidí s pravicovými a autoritářskými dispozicemi. Úzkost naopak vedla k nižší podpoře. Tento výsledek lze považovat za určitý rozpor s původním předpokladem autorů, že krajně pravicové strany využívají k mobilizaci svých voličů manipulaci se strachem.

Za hlavní otázku v této oblasti lze považovat, jak emoce ovlivňují vliv našich dispozičních postojů na formování dalších postojů a názorů. Většina zde uvedených studií poukazuje na to, že prožitek úzkosti vede spíše k formování názorů odlišných od našich dispozic, zatímco hněv vliv dispozic spíše posiluje. Na základě některých studií (např. Brader, Valentino, Suhay, 2008; Marcus a kol., 2005) lze dále předpokládat, že směr změny bude ovlivněn obsahem informací, kterým je jedinec prožívající úzkost vystaven. Tím lze vysvětlit i výsledek Bankse a Valentina (2012), jelikož respondenti zde nebyli vystaveni novým informacím a vliv úzkosti byl tedy nevýznamný. Výsledky dosavadních studií lze tedy interpretovat tak, že prožitek hněvu vede k posílení agresivních či extrémních postojů a lze předpokládat, že politické strany s obdobnými ideologiemi budou mobilizovat voliče za přispění této emoce. Přestože úzkost může u lidí s neautoritářskými dispozicemi vést k přijetí více autoritářských preferencí (Vasilopoulos, Marcus, Foucault, 2018), nemusí nutně vést k aktivnější podpoře politických stran s těmito názory (Vasilopoulos et al., 2019). Podobný efekt ukázala i studie Neelyho (2007) v případě amerických demokratů a republikánů. Některé studie (Groenendyk, 2016; Neely, 2007) dále ukazují, že i když emoce působí na formování aktuálnějších názorů a postojů, nemají příliš vliv na dlouhodobější dispozici, což se týká především úzkosti. To lze interpretovat tak, že úzkost má vliv spíše na změnu některých krátkodobějších politických postojů, ale už ne na změnu trvalejších preferencí nebo stranické identifikace.

Politická participace

Největší zastoupení zde má skupina výzkumů zabývající se vlivem emocí na různé formy politické participace. Experimentální studie Bradera (2005) testovaly vliv politických spotů indukujících emoce na tři aspekty politického chování: motivaci jít k volbám, vyhledávání informací a rozhodování, kterého kandidáta volit (resp. míry změny preferencí). Entuziasmus zde zvyšoval u lidí motivaci jít k volbám a volit podle původních preferencí, zatímco úzkost zvyšovala míru vyhledávání informací a šanci

na změnu těchto preferencí. Efekt úzkosti na chození k volbám byl sice pozitivní, ale nesignifikantní. Poněkud rozporupnější výsledky přináší studie Valentina a kol. (2011), která obsahovala výsledky celkem tří výzkumů: experimentu, průřezového dotaznickového výzkumu a analýzy dat časové řady národních šetření. Zde se pouze hněv ukázal být významným pozitivním prediktorem politické participace ve všech případech. Ve výsledcích národních šetření měla úzkost kladný efekt, v experimentu žádný a v dotaznickovém šetření dokonce negativní. Úzkost tedy nejspíš působí pouze za určitých podmínek, které ale z důvodu povahy studie autoři neidentifikovali. Dále Weber (2013) ve své experimentální studii došel k podobným výsledkům týkajícím se negativního vlivu úzkosti a pozitivního vlivu hněvu na politickou participaci. Stejný vliv potvrdily také experimentální studie Valentina, Wayneové a Ocenové (2018). Groenendyk a Banks (2014) poukazují na to, že úzkost sice zvyšuje míru uvažování nad politikou, ale na různé formy aktivnější participace má jen velmi malý vliv, zatímco vliv hněvu a entuziasmu je vyšší. Lyons a Sokhey (2014) se zabývali vlivem emocí na participaci ve formě účasti v politické diskusi, kterou predikoval entuziasmus, ale úzkost ne. Odlišné výsledky ale přináší Cho (2013), podle kterého jsou to hlavně negativní emoce, především úzkost a hněv, které stimulují zapojení do politických diskusí.

Druhou skupinu tvoří studie zabývající se navíc proměnou vnímané vnitřní politické účinnosti (*internal political efficacy*), resp. vnímané schopnosti porozumění politice. Rudolph, Gangl a Stevens (2000) se ve své průřezové studii zaměřili hlavně na participaci ve formě aktivního zájmu o politickou kampaň v dané době. Studovali, jak je tento zájem predikován úzkostí a jak je tento vztah moderován vnímanou vnitřní politickou účinností. Výsledky ukázaly, že lidé prožívající úzkost se o politiku zajímají více, pouze pokud se vnímají v tomto ohledu jako schopnější. Další studii provedli také Valentino, Gregorowicz a Groenendyk (2009), kteří se zabývali konkrétními aktivitami politické participace (např. účast na manifestacích). Úzkost i hněv se zde ukázaly být srovnatelnými prediktory. Pouze hněv se ale ukázal být predikován vnímanou vnitřní politickou účinností a dále vedl k vyšší politické participaci.

Na závěr je v této části zmíněna studie Bogdanové (2013), která se, na rozdíl od výše zmíněných studií, zabývala volebním chováním s ohledem na stranickou identifikaci. Zkoumala, jak emoční reakce na politického kandidáta ovlivňuje rozhodování jedince v během voleb a jak se tento vliv mění podle stranické identifikace. Úzkost zde v menší míře vedla k vyšší motivaci jít k volbám, ale u hněvu byl tento efekt vyšší. Dále pak u více identifikovaných jedinců úzkost snižovala pravděpodobnost, že budou v těchto volbách volit svého preferovaného kandidáta, zatímco neidentifikovaní nebyli úzkostí ovlivněni.

Na základě výše zmíněných studií lze usuzovat, že hněv je vlivná proměnná mobilizující politickou participaci. U úzkosti jsou výsledky rozporupnější, v některých studiích se dokonce vliv úzkosti ukázal jako negativní (např. Weber, 2013). To lze vysvětlit např. tím, že tato emoce souvisí spíše s vyhýbavým chováním a k politické participaci příliš nevede. Dále je možné, že záleží také na tom, jak dalece jedinec hodnotí danou formu politické participace jako ohrožující nebo rizikovou. Tato vnímaná rizikovost politické participace by se dala považovat za možnou intervenující proměnnou, nicméně žádná ze zde uvedených studií se tímto tématem nezabývala. Další možné vysvětlení lze nalézt ve studii Rudolpha, Ganglové a Stevense (2000), podle které je vliv úzkosti na politickou participaci moderován vnímanou vnitřní politickou účinností. Dá se tedy předpokládat, že vnímání svého vlastního porozumění politice zde má pozitivní vliv. Lze tedy usuzovat, že v případě úzkosti budou hrát větší roli jiné vlivy, než je tomu v případě hněvu. Vystává zde ale otázka, zda dosavadní

výsledky jsou důsledkem nepřítomnosti jiných intervenujících proměnných v analýze nebo úzkost prostě nemá na participaci takový efekt. Mimo to se v některých studiích (Bogdan, 2013; Brader, 2005) ukázal negativní vliv úzkosti na dispozice, což lze považovat za výsledek korespondující se závěry z předchozích kapitol.

DISKUSE

Cílem této práce bylo podat přehled výzkumů z oblasti politické psychologie zabývajících se vlivem úzkosti a hněvu vycházejících z TAI. Značnou část dosavadních výsledků z prvních dvou kapitol lze interpretovat jako potvrzení hlavního postulátu TAI, tedy že prožitek úzkosti vliv dispozic snižuje, zatímco prožitek hněvu vliv dispozic posiluje. V případě politické participace jsou závěry týkající se úzkosti spíše rozporuplné, na druhou stranu se hněv zpravidla ukazuje jako proměnná mobilizující participaci.

V případě úzkosti by bylo vhodné také odpovědět na otázku, zda souvisí s lepší informovaností. Přestože dle značné části výsledků úzkost snižuje vliv dispozičního systému, některé studie ukazují, že lidé prožívající úzkost příliš nezohledňují spolehlivost informací (např. Gadarian, Albertson, 2014), hůře si informace zapamatují (Cheung-Blunden, Ju, 2016) nebo jsou méně tolerantní vůči ovlivnitelnosti novými informacemi (Marcus et al., 2005). Tuto emoci tedy nelze samu o sobě považovat za záruku lepší informovanosti, protože její vliv pravděpodobně ovlivňují další proměnné (např. kvalita obsahu informací). Na druhou stranu lze předpokládat, vzhledem k jejímu vztahu ke sledovacímu systému, že bude jedním z faktorů, které zde budou hrát roli.

Mezi nejčastější nedostatky dosavadních studií patří časté používání sebeposuzovacích dotazníků k měření emocí a z toho vyplývající otázka reliability či problematické zjišťování specifčnosti emocí, což se týká např. rozlišování úzkosti od strachu nebo hněvu od znechucení. Nelze tedy říci, jak dalece se tyto emoční kategorie překrývají s ostatními podobnými emocemi, a zda zde nejsou také určité odlišnosti v efektech těchto emocí. Většina dotazníkových šetření se navíc pouze ptá, jaké emoce u nich dané téma vzbuzuje (např. Marcus, Mackuen, 1993; Vasilopoulou, Wagner, 2017). Na druhou stranu tento problém do značné míry řeší studie indukující emoce experimentálním zásahem (např. Brader, 2005; Valentino, kol., 2009), ale tyto zásahy zpravidla obsahují politické téma a nelze zde jistě říci, zda je efekt dán prožitkem emoce samotné (jak tvrdí TAI) nebo je tento efekt výrazně ovlivněn daným politickým tématem. Není tedy jasné, zda je vliv emoce dán spíše její prožitkovou nebo kognitivní komponentou. Za další nedostatek lze považovat opomíjení emočních dispozic. Touto otázkou se studie vycházející z TAI zatím příliš nezabývaly. Výjimku tvoří práce MacKuen a kol. (2010b), podle kterých např. neuroticismus souvisí s vyšší mírou prožívání úzkosti i hněvu. Tato dispozice ale nevysvětluje rozdíl ve vlivu těchto emocí. V tomto ohledu existují jiné politicko-psychologické studie, které se konkrétními emočními dispozicemi zabývají, např. využitím klinické diagnostiky (např. Hatemi et al., 2013). Tato studie ukazuje, že emoční dispozice mohou mít vliv na politické postoje, nicméně nebyla do této práce zařazena, jelikož patří mimo teoretický rámec této přehledové studie. Posledním zde zmíněným nedostatkem je otázka trvalosti změn způsobených emocemi, případně jejich vývoj v čase. Prozatím neexistuje longitudinální studie, která by se zabývala např. tím, jak dlouho jsou lidé prožívající hněv mobilizováni. Tuto otázku lze považovat za velmi důležitou s ohledem na předpoklad, že manipulaci s emocemi voličů mohou využívat např. krajně pravicové politické strany, jak ukazují studie Vasilopoulou a jeho kolegů (2018, 2019). V této práci byly sice uvedeny

studie, které zkoumaly delší časový úsek (Valentino, Wayne, Ocen, 2018; Valentino et al., 2011), ale jednalo se pouze o časové řady a nezabývaly se tedy trvalostí změn způsobených emocemi. Na základě některých výsledků, podle kterých prožitky emocí dlouhodobější dispozice neovlivňuje (Groenendyk, 2016; Neely, 2007), se však lze přiklonit k možnosti, že jejich vliv je spíše krátkodobý.

Bylo by tedy vhodné další výzkum věnovat výše zmíněným oblastem a pokusit se zaplnit tato prázdná místa v poznání. Dalším možným směřováním by také mohlo být rozšíření studií TAI o fyziologické měření emocí. Renshon, Lee a Tingley (2015) potvrzují, že i fyziologická aktivita vyvolaná emočním stimulem má vliv na politické postoje. Takovéto měření by ale bylo vhodné spíše jako doplnění sebeposuzovacích metod, protože samo o sobě zatím nedokáže rozlišit, jakou konkrétní emoci daný jedinec prožívá (Renshon, Lee, Tingley, 2015).

V českém prostředí lze TAI považovat za málo známou, alespoň s ohledem na počet studií, které by se jí zabývaly. Nejstarší dohledatelnou prací je bakalářská práce Malé z roku 2010, jejíž výsledky nepotvrdily vliv emocí na politické rozhodování dle TAI, což bylo dle autorky dáno odlišností prostředí, podmínek a použitých technik. Dále TAI zmiňuje Hrbková ve svém teoretickém přehledu z roku 2014 a ve své disertační práci z roku 2016. Malý počet prací lze považovat za nedostatek českého politického výzkumu vzhledem k prominentnosti TAI v zahraničí. Jak bylo zmíněno výše, manipulace s emocemi může souviset s podporou autoritářských nebo krajně pravicových stran, což je téma dotýkající se také České republiky. Jak uvádí Linek (2016), česká společnost se vyznačuje klesající důvěrou v demokracii a stoupající tolerancí k autoritářským tendencím. Dawson a Hanley (2016) uvádějí, že podobné tendence se vyskytují ve většině států střední Evropy a nejedná se tak o téma specifické pouze pro Česko. Výzkum emocí lze považovat za jeden z možných směrů výzkumu, který by se zabýval vysvětlením těchto tendencí v naší společnosti.

Celkově lze říci, že si TAI v politickém výzkumu vybuodovala silnou pozici, zvláště v opozici vůči výše zmíněnému paradigmatu racionální volby zdůrazňující vliv rozumového uvažování. Dá se předpokládat, jak říkají Neuman a kol. (2007), že skutečně existuje *efekt afektu* působící na politické myšlení a chování.

ZÁVĚR

TAI je považována za nejpoužívanější teorii emocí v politické psychologii. Rozlišuje dispoziční a sledovací systém, které ovlivňují naše politické rozhodování. První systém je dle teorie posilován prožitkem entuziasmu a hněvu, druhý pak prožitkem úzkosti.

Na základě dosavadních výsledků lze usuzovat, že lidé prožívající úzkost se budou méně rozhodovat na základě svých dosavadních postojů a budou vykazovat vyšší aktivitu ve vyhledávání informací. Nicméně tato aktivita nemusí nutně vést k lepší politické informovanosti občanů. Naopak lidé prožívající hněv budou v tomto ohledu méně aktivní a budou se více automaticky rozhodovat na základě dosavadních postojů.

Prožitek hněvu zpravidla posiluje naše zastávané postoje, zatímco prožitek úzkosti nás otevírá k možné postojové změně. Směr této změny je pravděpodobně určen především obsahem informací, které jsou danému jedinci k dispozici. Není ale zatím jasné, jak trvalá je tato změna: v současnosti lze předpokládat, že bude spíše krátkodobější.

Prožívání hněvu vede zpravidla k mobilizaci lidí, což vede dále k vyšší míře politické participace. V případě úzkosti jsou výsledky rozporuplné a v současnosti není jasné, zda má vůbec na participaci reálný efekt.

LITERATURA

- Abelson, R., Kinder, D., Peters, M., & Fiske, S. (1982). Affective and semantic components in political person perception. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42(4), 619-630.
- Banks, A. J., & Valentino, N. A. (2012). Emotional substrates of white racial attitudes. *American Journal of Political Science*, 56(2), 286-297.
- Bogdan, A. (2013). The anxious partisan: A test of affective intelligence theory in Romania. *Ceu Political Science Journal*, 8(1), 1-30.
- Brader, T. (2005). Striking a responsive chord: How political ads motivate and persuade voters by appealing to emotions. *American Journal of Political Science*, 49(2), 388-405.
- Brader, T. (2011). The political relevance of emotions: "Reassessing" revisited. *Political Psychology*, 32(2), 337-346.
- Brader, T., Valentino, N., & Suhay, E. (2008). What triggers public opposition to immigration? Anxiety, group cues, and immigration threat. *American Journal of Political Science*, 52(4), 959-978.
- Brader, T., & Marcus, G. E. (2013). Emotion and political psychology. In L. Huddy, D. O. Sears, & J. S. Levy (Eds.), *The Oxford handbook of political psychology* (2. ed.). New York: Oxford University Press.
- Calfano, B. R., & Kruse, A. (2016). Beyond surveillance: The effects of issue ad vividness and anxiety on information use. *American Politics Research*, 44(6), 1-25.
- Civettini, A. J. W., & Redlawsk, D. P. (2009). Voters, emotions, and memory. *Political Psychology*, 30(1), 125-151.
- Conover, P. J., & Feldman, S. (1986). Emotional reactions to the economy: I'm mad as hell and I'm not going to take it anymore. *American Journal of Political Science*, 30(1), 50-78.
- Dawson, J., & Hanley, S. (2016). What's wrong with East-Central Europe? The fading mirage of the "liberal consensus". *Journal of Democracy*, 27, 20-34.
- Gadarian, S. K., & Albertson, B. (2014). Anxiety, immigration, and the search for information. *Political Psychology*, 35(2), 133-164.
- Groenendyk, E. (2011). Current emotion research in political science: How emotions help democracy overcome its collective action problem. *Emotion Review*, 3(4), 455-463.
- Groenendyk, E. (2016). The anxious and ambivalent partisan: The effect of incidental anxiety on partisan motivated recall and ambivalence. *Public Opinion Quarterly*, 80(2), 460-479.
- Groenendyk, E. W., & Banks, A. J. (2014). Emotional rescue: How affect helps partisans overcome collective action problems. *Political Psychology*, 35(3), 359-378.
- Hatemi, P. K., McDermott, R., Eaves, L. J., Kendler, K. S., & Neale, M. C. (2013). Fear as a disposition and an emotional state: A genetic and environmental approach to out-group political preferences. *American Journal of Political Science*, 57(2), 279-293.
- Hrbková, L. (2014). Emocionální volič: stav studia emoci v politologii. *Acta Politologica*, 6(1), 39-55.
- Hrbková, L. (2016). *Effects of affective source cues on policy attitudes: An experimental study* (Disertační práce). Brno: FSS MU.
- Huddy, L., Feldman, S., Taber, C., & Lahav, G. (2005). Threat, anxiety, and support of antiterrorism policies. *American Journal of Political Science*, 49(3), 593.
- Hutchings, V. L., Valentino, N. A., Philpot, T. S., & White, I. K. (2006). Racial cues in campaign news: The effects of candidate strategies on group activation and political attentiveness among african americans. In D. P. Redlawsk (Ed.), *Feeling politics: emotion in political information processing* (pp. 165-186). New York: Palgrave Macmillan.
- Cheung-Blunden, V., & Ju, J. (2016). Anxiety as a barrier to information processing in the event of a cyberattack. *Political Psychology*, 37(3), 387-400.
- Cho, J. (2013). Campaign tone, political affect, and communicative engagement. *Journal of Communication*, 63(6), 1130-1152.
- Johnston, C. D., Lavine, H., & Woodson, B. (2015). Emotion and political judgment: Expectancy violation and affective intelligence. *Political Research Quarterly*, 68(3), 1-19.
- Ladd, J. M., & Lenz, G. S. (2008). Reassessing the role of anxiety in vote choice. *Political Psychology*, 29(2), 275-296.
- Linek, L. (2016). Legitimacy, political disaffection and discontent with (democratic) politics in the Czech Republic. *Acta Politologica*, 8, 51-73.
- Lyons, J., & Sokhey, A. (2014). Emotion, motivation, and social information seeking about politics. *Political Communication*, 31(2), 237-258.
- MacKuen, M., Marcus, G. E., Neuman, W. R., & Keele, L. (2007). The third way: The theory of affective intelligence and American democracy. In W. R. Neuman, G. E. Marcus, A. N. Crigler, & M. MacKuen (Eds.), *The affect effect: Dynamics of emotion in po-*

- litical thinking and behavior (pp. 124-151). Chicago: The University of Chicago Press.
- MacKuen, N., Marcus G., Neuman, R. W., & Miller, P. R. (2010b). *Affective intelligence or personality? State vs. trait influences on citizens' use of political information*. Paper presented at the APSA 2010 Annual Meeting, Washington, D.C.
- MacKuen, M., Wolak, J., Keele, L., & Marcus, G. E. (2010a). Civic engagements: Resolute partisanship or reflective deliberation. *American Journal of Political Science*, 54(2), 440-458.
- Malá, I. (2010). *Aplikace teorie afektivní inteligence na mikroprostředí voleb do Akademického senátu Fakulty sociálních studií* (Bakalářská práce). Brno: FSS MU.
- Marcus, G. E. (2000). Emotions in Politics. *Annual Review of Political Science*, 3, 221-250.
- Marcus, G. E. (2013). The theory of affective intelligence and liberal politics. In N. Demertzis (Ed.), *Emotions in politics: The affect dimension in political tension* (pp. 17-39). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Marcus, G., & MacKuen, M. (1993). Anxiety, enthusiasm, and the vote: The emotional underpinnings of learning and involvement during presidential campaigns. *American Political Science Review*, 87(3), 672-685.
- Marcus, G. E., Neuman, W. R., & MacKuen, M. (2000). *Affective intelligence and political judgment*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Marcus, G. E., Sullivan, J. L., Theiss-Morse, E., & Stevens, D. (2005). The emotional foundation of political cognition: The impact of extrinsic anxiety on the formation of political tolerance judgments. *Political Psychology*, 26(6), 949-963.
- Marcus, G., MacKuen, M., & Neuman, W. (2011). Parsimony and complexity: Developing and testing theories of affective intelligence. *Political Psychology*, 32(2), 323-336.
- Nadeau, R., Niemi, R. G., & Amato, T. (1995). Emotions, issue importance, and political learning. *American Journal of Political Science*, 39(3), 558-574.
- Neely, F. (2007). Party identification in emotional and political context: A replication. *Political Psychology*, 28(6), 667-688.
- Neuman, W. R., Marcus, G. E., & MacKuen, M. (2007). Theorizing affect's effects. In W. R. Neuman, G. E. Marcus, & M. MacKuen (Eds.), *The affect effect: Dynamics of emotion in political thinking and behavior* (pp. 1-20). Chicago: The University of Chicago Press.
- Parker, M. T., & Isbell, L. M. (2010). How I vote depends on how I feel: The differential impact of anger and fear on political information processing. *Psychological Science*, 21(4), 548-550.
- Redlawsk, D. P. (2006). Feeling politics: New research into emotion and politics. In D. P. Redlawsk (Ed.), *Feeling politics: Emotion in political information processing* (pp. 1-10). New York: Palgrave Macmillan.
- Redlawsk, D. P., Civettini, A. J. W., & Lau, R. R. (2007). Affective intelligence and voting: Information processing and learning in a campaign. In W. R. Neuman, G. E. Marcus, & M. MacKuen (Eds.), *The affect effect: Dynamics of emotion in political thinking and behavior* (pp. 152-179). Chicago: The University of Chicago Press.
- Redlawsk, D. P., Civettini, A. J. W., & Emmerson, K. M. (2010). The affective tipping point: Motivated reasoners ever „Get it”? *Political Psychology*, 31(4), 563-593.
- Renshon, J., Lee, J. J., & Tingley, D. (2015). Physiological arousal and political beliefs. *Political Psychology*, 36(5), 569-585.
- Rudolph, T. J., Gangl, A., & Stevens, D. (2000). The effects of efficacy and emotions on campaign involvement. *The Journal of Politics*, 62(4), 1189-1197.
- Sullivan, J., Piereson, J., & Marcus, G. (1982). *Political tolerance and American democracy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Valentino, N. A., Hutchings, V. L., Banks, A. J., & Davis, A. K. (2008). Is a worried citizen a good citizen? Emotions, political information seeking, and learning via the internet. *Political Psychology*, 29(2), 247-273.
- Valentino, N. A., Banks, A., Hutchings, V., & Davis, A. (2009). Selective exposure in the internet age: The interaction between anxiety and information utility. *Political Psychology*, 30(4), 591-613.
- Valentino, N. A., Gregorowicz, K., & Groenendyk, E. W. (2009). Efficacy, emotions and the habit of participation. *Political Behavior*, 31(3), 307-330.
- Valentino, N. A., Brader, T., Groenendyk, E. W., Gregorowicz, K., & Hutchings, V. L. (2011). Election night's alright for fighting: The role of emotions in political participation. *The Journal of Politics*, 73(1), 156-170.
- Valentino, N. A., Wayne, C., & Oceno, M. (2018). Mobilizing sexism: The interaction of emotion and gender attitudes in the 2016 US presidential election. *Public Opinion Quarterly*, 82(S1), 213-235.
- Vasilopoulos, P., Marcus, G. E., & Foucault, M. (2018). Emotional responses to the Charlie Hebdo attacks: Addressing the

- authoritarianism puzzle. *Political Psychology*, 39(3), 557-575.
- Vasilopoulos, P., Marcus, G. E., Valentino, N. A., & Foucault, M. (2019). Fear, anger, and voting for the far right: Evidence from the November 13, 2015 Paris terror attacks. *SSRN Electronic Journal*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3208577>
- Vasilopoulou, S., & Wagner, M. (2017). Fear, anger and enthusiasm about the European Union: Effects of emotional reactions on public preferences towards European integration. *European Union Politics*, 18(3), 382-405.
- Vieira, E. T. (2017). The role of emotion in assessing and supporting president George W. Bush in 2000 and in 2003. *American Communication Journal*, 19(1), 49-69.
- Weber, Ch. (2013). Emotions, campaigns, and political participation. *Political Research Quarterly*, 66, 414-428.

SOUHRN

Studie shrnuje výzkumy z oblasti politické psychologie zabývající se vlivem úzkosti a hněvu na politické myšlení a chování, které vycházejí z teorie afektivní inteligence. Tyto dvě emoce jsou chápány jako emoční kategorie shlukující v sobě více podobných afektů. Úzkost a hněv v tomto pojetí mají mít podle teorie afektivní inteligence odlišný vliv na politické myšlení a chování, což koresponduje s většinou dosavadních zjištění. Výzkumy zahrnuté v této studii jsou rozděleny do tří politicko-psychologických oblastí podle zaměření svého výzkumného problému. Konkrétně se jedná o oblasti získávání informací a uvažování, formování názorů a postojů a politické participace.